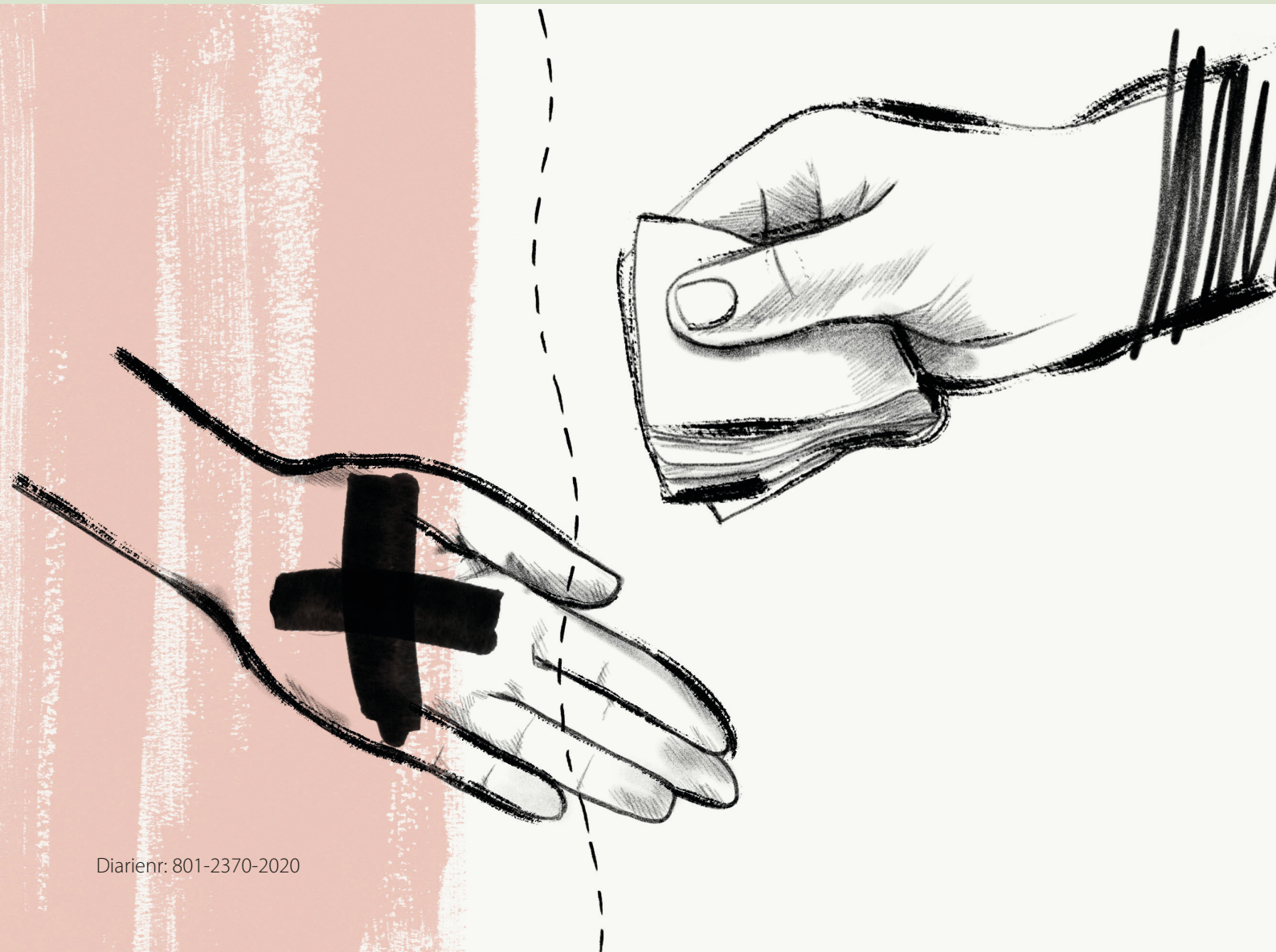

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Att främja jämställdhet och motverka våld

Kartläggning av ekonomisk bistånd
utifrån ett jämställdhetsperspektiv

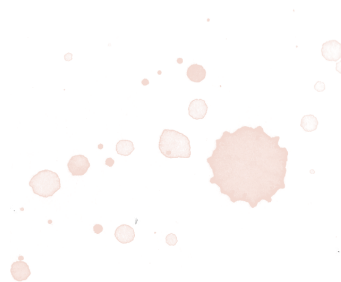

Utgiven av Länsstyrelsen i Västmanlands län
Produktion: Graf&Bild
Illustrationer: Annefrid Sjöman
Skribenter: Spira Utvärdering, Elin Törner, Elina Frykholm

Svanenmärkt trycksak 3041 0974/Graf&Bild, Västerås

Innehåll

Förord, 5

Inledning, 7

Att främja jämställdhet och motverka våld, 7

Rapportens disposition, 8

Jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd, 9

Att möta klienterna, 9

Informationsutskick och utbetalning av bistånd, 10

Insatser, 11

Processer för internt utvecklingsarbete, 12

Våld i nära relationer, 13

Att upptäcka våld, 13

Hantering av ett ärende i samverkan, 17

Ekonomiskt stöd till den våldsutsatta, 19

Kompetensutveckling, 20

Utredarnas iakttagelser och slutsatser, 23

Stora skillnader i synen på jämställdhet, 23

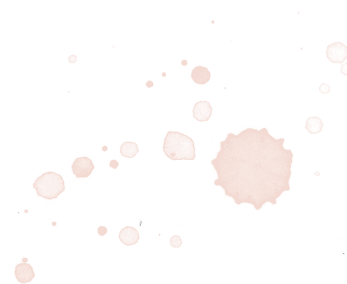
Arbetsätt styrs av enskilda personers perspektiv, 23

Att upptäcka våld och samverka effektivt – viktigt men svårt, 24

Att arbeta vidare utifrån kartläggningen, 25

Förord

I ett jämställt samhälle kommer såväl flickor och pojkar samt kvinnor och män att kunna komma i åtnjutande av lika möjligheter och rättigheter samt har möjligheten att forma sina liv och bidra till utvecklingen i samhället. Det är en fråga om kunskap, resurser och makt mellan könen. Jämställdhet mellan kvinnor och män skapas bäst där beslut fattas, resurser fördelas och normer uppstår. Därför måste jämställdhetsperspektivet vara kontinuerligt närvarande i vår vardag och i allt dagligt arbete hos den offentliga sektorn, företag, föreningar och övriga organisationer. Länsstyrelsen har i uppdrag att samordna och stödja de regionala aktörerna i deras jämställdhetsarbete. I detta uppdrag ingår även ett särskilt uppdrag som även finns bland de sex nationella jämställdhetspolitiska delmålen, vilket handlar om att motverka mäns våld mot kvinnor bland annat genom att ge socialtjänsten metod- och kompetensstöd.

Att ha ekonomiskt övertag är effektivt för den som vill utöva makt över sin partner. Trots detta är det fortfarande vanligt i många kommuner att ekonomiskt bistånd, i vardagstal kallat försörjningsstöd eller socialbidrag, till par betalas ut till en av parterna. Detta i sin tur kan leda till ett ekonomiskt överläge gentemot den andra parten. Det är viktigt och samtidigt en självklarhet att kvinnor och män som ansöker om ekonomiskt bistånd ska bli bemötta och bedömda på lika villkor och att det stöd och de insatser som socialtjänsten erbjuder ska utformas utifrån kvinnors och mäns olika behov. Att ha ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten med ekonomiskt bistånd handlar bland annat om att uppmärksamma olikheter kring hur kvinnor

och mäns förutsättningar ser ut när det gäller att nå egen försörjning. Det handlar också om att den handläggande socialsekreteraren är uppmärksam och medveten om likabehandlingsfrågan mellan kvinnor och män i samband med beslut om ekonomiskt bistånd.

Syftet med kartläggningen är att synliggöra vikten av att arbeta jämställdhetsintegrerat i handläggningen av försörjningsstödsärenden samt rutinmässigt fråga klienter som uppstår försörjningsstöd, om huruvida det förekommer våld i relationen eller inte. Målsättningen med att undersöka och analysera det ekonomiska biståndet ur ett jämställdhetsperspektiv är att finna framgångsfaktorer och framtida utvecklingsområden för att därmed kunna skapa ett attraktivt Västmanland för flickor och pojkar, kvinnor och män, att bo, leva, arbeta och studera i.

Länsstyrelsens förhoppning är att denna rapport ska kunna vara ett bra stöd och inspirera kommunerna i deras arbete med att utveckla och förbättra sitt arbete för att öka jämställdheten och motverka våld i nära relationer.

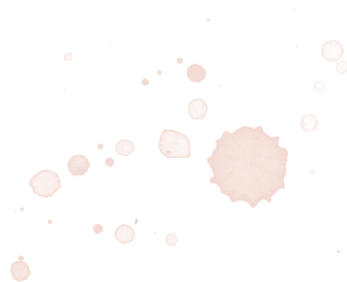
Avslutningsvis vill jag passa på att framföra ett stort tack till funktionsledare Pernilla Börjesson, utvecklingsledare Therese Clifford samt särskild sakkunnig i jämställdhet Torbjörn Messing samt utredare på Spira Utvärdering för arbetet med kartläggningen och framtagande av rapporten.

Med hopp om ett jämställt Västmanland fritt från våld önskar jag dig en givande läsning.

Mino Akhtarzand Landshövding

Inledning

Jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjlighet att forma samhället och sina egna liv. Länsstyrelsen Västmanland arbetar på olika sätt för en ökad jämställdhet i länet. De kartlägger och följer utvecklingen av jämställdhet i länet samt stödjer kommuner, myndigheter, föreningar och andra organisationer i deras jämställdhetsarbete. Länsstyrelserna har också ett särskilt ansvar för att den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor får genomslag i länen.

Som en del i detta arbete har Länsstyrelsen gett Spira utvärdering i uppdrag att genomföra en kartläggning av hur kommunerna i länet arbetar med jämställdhetsperspektiv inom det ekonomiska biståndet. Kartläggningen berör jämställdhetsperspektiv i verksamheten generellt samt hantering av våld i nära relationer specifikt. Syftet med kartläggningen är både att få systematiserad kunskap om nuläget i länets kommuner och att lyfta fram exempel som kan bidra till lärande och ett stärkt arbete i fler kommuner. Avsikten är att kartläggningen ska kunna vara ett stöd för kommunerna att stärka sitt arbete med de här frågorna.

Kartläggningen baseras på intervjuer med representanter från ekonomiskt bistånd samt kvin-

nofridsamordnare i länets tio kommunerna samt två kvinnojourer. Frågorna har tagit utgångspunkt i Socialstyrelsens kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv samt Socialstyrelsens handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer¹. Redovisningen nedan utgår således från verksamheternas egen beskrivning av sitt arbete. Inom ramen för uppdraget har inte funnits möjlighet att stämma av dessa beskrivningar mot målgruppens uppfattning. Intervjuer med kvinnojourer har varit ett sätt att indirekt få del av målgruppens perspektiv på hanteringen av våld i nära relationer.

Att främja jämställdhet och motverka våld

Enligt Socialstyrelsen handlar jämställdhet inom verksamheten ekonomiskt bistånd bland annat om att uppmärksamma hur kvinnor och mäns förutsättningar till egen försörjning ser ut. De som ansöker om ekonomiskt bistånd ska bli bemötta och bedömda på lika villkor och det stöd och de insatser som socialtjänsten erbjuder ska vara utformade utifrån individens behov, oavsett kön. Jämställdhetsperspektivet innebär också att det finns arbetssätt och rutiner för att upptäcka

---

¹ Socialstyrelsen kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv, Artikelnummer 2018-11-7 samt Socialstyrelsen, Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Artikelnummer 2016-6-37

våldsutsatthet och våldsutövande samt att stödja de våldsutsatta och de som utövar våld att få relevanta stödinsatser.

Det finns starka samband mellan våldsutsatthet och ekonomisk utsatthet. Personer som under lång tid har mottagit ekonomiskt bistånd är en grupp som oftare än andra är utsatta för våld². De som drabbas av våld löper också en väsentligt större risk att behöva ekonomiskt bistånd. Det handlar dels om akuta ekonomiska behov som kan uppstå när en våldsutsatt lämnar förövaren, bland annat till följd av att den våldsutsatta kan ha lämnat hastigt utan att få med sig ägodelar. Dels handlar det om att den våldsutsatta kan ha svårt att försörja sig genom arbete på grund av psykiska och fysiska skador från våldet. Den förhöjda risken att behöva ekonomiskt bistånd kvarstår upp till tio år efter att våldet har upphört. Dessutom använder våldsutövare ofta ekonomin för att kontrollera sin partner. Ekonomiskt förtryck, exempelvis i form av ekonomiska hot eller begränsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar, ses också som våld. Ekonomiskt våld kan medföra stora skulder som kan stiga även efter att våldet upphört.

Rapportens disposition

Den följande rapporten består av tre kapitel. Nästa kapitel beskriver kommunernas arbete med ekonomiskt bistånd utifrån ett jämställdhetsperspektiv (kapitel 2). Därefter beskrivs kommunernas arbete med att upptäcka och hantera våld i nära relationer (kapitel 3). Rapporten avslutas med att vi som utredare sammanfattar våra viktigaste iakttagelser samt ger vår syn på viktiga frågor att arbeta vidare med, utifrån kartläggningen.

---

² Personer som under lång tid mottagit ekonomiskt bistånd – både män och kvinnor – är en grupp som är överrepresenterade i patientregistret när det gäller att ha varit vårdad för eller avlidit på grund av yttre våld. *Socialstyrelsen kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv.* Artikelnummer 2018-11-7

Jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd

I det här kapitlet beskriver vi hur kommunerna arbetar utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Intervjupersonerna har olika ingångar och perspektiv, varför även argument för olika ställningstaganden beskrivs. Genomgången inleds med en beskrivning av hur kommunerna arbetar för att möta klienterna på lika villkor. Därefter redogörs för olika sätt att skicka information och utbetalningar till mottagarna samt intervjupersonernas syn på de insatser som erbjuds målgruppen. Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur initiativ och utvecklingsarbete har bedrivits internt i kommunerna.

Att möta klienterna

Alla kommuner ser ett gott bemötandet av klienterna som mycket viktigt. Det varierar i vilken grad kommunerna diskuterar bemötande utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Vissa intervjupersoner framhåller att de möter individer lika och utgår därmed från att de inte gör skillnad på män och kvinnor. Andra menar istället att det vore intressant att undersöka om sådana skillnader finns omedvetet.

”Vi utgår hela tiden från individen och gör individuella bedömningar. (...) Jag har jättesvårt att tro att handläggarna skulle vara mer inriktade på familjen när man pratar med kvinnor. Vårt mål är ju egenförsörjning. Det är helt oavsett vilket kön man har.”

”Likabehandling är någonstans självklart, men det är kanske också det som är lite farligt med det.”

Ingen av kommunerna har i närtid gjort en systematisk **analys av hur kvinnor respektive män bemöts** i kontakten med ekonomiskt bistånd. Det går därför inte att med säkerhet veta om kvinnor och män får ett likvärdigt bemötande. Det är inte heller någon av kommunerna som låtit medarbetare särskilt kompetensutveckla sig inom jämställt bemötande.

”Känner du att du har tillräcklig kunskap om hur jämställdhetsarbete konkret kan och bör bedrivas inom ekonomiskt bistånd? Nej, det kanske jag inte har, för att vi inte lyft den frågan. Samtidigt arbetar vi med att det ska vara jämställt i botten, med våra klienter. Men det finns alltid mer kunskap som kan lyfta nya frågor så att man kan få insikt.”

Ett jämställt bemötande behöver inte innebära att män och kvinnor bemöts likadant. Tvärtom kan bemötandet behöva anpassas för att väga upp skillnader mellan man och kvinna i ett hushåll. En sådan situation som handläggarna inom ekonomiskt bistånd ibland behöver hantera är att **den ena parten i ett hushåll (typiskt sett mannen) dominerar kontakten** med socialtjänsten, genom att prata för dem båda. En kommun berättar att de återkommande diskuterar strategier för att hantera sådana situationer. Handläggaren kan behöva vara tydlig och se till att båda kommer

till tals, exempelvis genom att säga till den dominerande personen: ”Jag hör vad du säger, men nu vill jag tala med din fru”. En intervjuperson menar att de istället ser det som ett tecken på bristande jämställdhet, och ser till att boka in även enskilda möten.

Jämställdheten inom ett hushåll kan ytterligare försvåras om parterna i ett hushåll kan olika mycket svenska. Flera kommuner lyfter fram att de alltid **anlitar tolk om någon av parterna inte kan svenska**. Samtidigt är det svårt att ha tydliga riktlinjer för när tolk ska anlitas - vilka språkkunskaper krävs för att kunna kommunicera i ett möte med ekonomiskt bistånd? Även de som i dagligt tal är bekväma med svenska kan i mötet med ekonomiskt bistånd ha svårt att förstå begrepp som sällan används utanför socialtjänsten och att göra sig förstådd.

Socialstyrelsen lyfter i sin kartläggning att skillnader i bemötande av kvinnor respektive män kan minskas genom att använda **standardiserade frågor**, men ingen av kommunerna gör det. De utgår istället från rubriker i en utredningsmall, där handläggaren själv ställer de frågor som de anser nödvändiga.

Ett annat sätt att säkerställa att båda parter får komma till tals är **enskilda möten**. Enskilda möten används i regel i syfte att göra upp individuell planering samt för att skapa förutsättning att ställa FREDA kortfrågor (se avsnitt 3.1 nedan). Alla kommuner inleder kontakten med ett hushåll med ett gemensamt möte, där båda vuxna deltar. Det varierar vilka uppföljande möten som sker därefter. Medan vissa kommuner alltid har enskilda möten med båda parter i de fall det ekonomiska biståndet blir långvarigt så uppger andra att enskilda möten genomförs endast i de fall det finns särskild anledning, exempelvis vid misstanke om våld. Det förekommer att en partner (typiskt sett mannen) följer med till socialkontoret även om ett enskilt möte är bokat. Hur kommunen hanterar detta varierar. Medan vissa generellt meddelar att partnern får vänta

utanför låter andra partnern följa med, om paret uttrycker en sådan önskan.

”Det kan ha med språket och kulturen att göra, och att de är vana att komma tillsammans, men då försöker vi säga till i dörren. Är det så att mannen vägrar så ser vi såklart det som en indikation [på att något inte står rätt till], då skulle man koppla in samordnaren för att få råd och stöd.”

Informationsutskick och utbetalning av bistånd

Kommunerna har olika system och rutiner för informationsutskick och utbetalning av biståndet. I många fall styrs detta av vem som är registerledare för hushållets ansökan. En kommun har alltid män som registerledare och tre kommuner har alltid kvinnor. De menar att det på grund av det administrativa systemet endast är möjligt att ha antingen män eller kvinnor som registerledare. I en kommun är det den yngsta i paret som blir registerledare. I övriga kommuner blir den som först gör ansökan registerledare.

Som en del i handläggningen av ekonomiskt bistånd skickas **skriftlig information** till klienterna, vilket kan vara såväl elektroniskt som med post. En stor del av informationen riktar sig till hela hushållet, då sammanlevande par bedöms gemensamt. De flesta skickar ut information som gäller hela hushållet till registerledaren, men det finns också kommuner som skickar informationen till båda parter separat eller skriver båda namnen på samma kuvert. I de kommuner där det endast är registerledaren som adresseras hänvisar intervjupersonerna till de administrativa/tekniska systemen.

”Det går till den som är registerledare. Det är till viss del vårt IT-system, sen kan vi förstås lägga in om man vill skicka något enskilt, men det blir inte automatiskt så i vårt system.”

”Vi skickar inte till båda parter, utan information till ett hushåll. Det där är kanske något

som vi får fundera på hur man ska göra. Nu när jag tänker på det är det ju faktiskt ganska relevant att man skickar till båda parter.”

Precis som för informationsutskick så har länets kommuner valt olika principer för **utbetalning av ekonomiskt bistånd**. Fyra kommuner gör utbetalning till den som är registerledare medan fyra låter de sökande välja vem som ska få utbetalningen. Slutligen är det två kommuner som i regel ger båda sökande hälften av biståndet.

De kommuner som ger parterna hälften var menar att det är viktigt då det ger båda parter del av biståndet. De ser en uppdelad utbetalning som naturlig eftersom bidraget ska komma båda parter till del och ser det också som ett viktigt ställningstagande från samhället.

”Vi ser det som självklart att försörjningsstödet delas lika mellan partner i samma hushåll, på samma sätt som barnbidraget delas lika mellan båda vårdnadshavarna och så vidare.”

Socialnämnden i en av kommunerna skriver i sitt beslut bland annat:

”Skälet till att man nu börjat se över utbetalningarna är att man i många kommuner sett en snedfördelning då pengarna i de flesta fall utbetalas till mannens konto. Det kan medföra en ojämlik ekonomisk situation och risk för obalans i ett förhållande där det redan råder sociala och ekonomiska problem.”

Båda kommunerna som infört sådana nya regler vittnar om att det inledningsvis krävdes en del kommunikation med de hushåll där den ena parten saknade bankkonto. När detta väl var ordnat har hanteringen fungerat väl. Rent administrativt har det varit enkelt att lägga till en mottagare för utbetalning. Den kommun som haft delad utbetalning sedan 2017, menar att det numera inte kommer några frågor kring detta. Information om att båda parter behöver bankkonto går ut redan i det inledande kallelsebrevet.

”Det är viktigt att nämnden beslutat att detta (utbetalning som delas lika mellan parterna) är kommunens utbetalningsätt av ekonomiskt bistånd. Det tror jag bidrar till att det inte ifrågasätts.”

De som väljer att låta de sökande själva bestämma hänvisar istället till socialtjänstlagens (Socialtjänstlag (2001:453) skrivningar om självbestämmanderätt och integritet. De menar att de sökande så långt som möjligt bör få bestämma själva och att en separat utbetalning inte är någon garanti för att båda parter faktiskt kan använda pengarna.

”Det är komplext. Idag utgår vi från ett perspektiv där den enskilde ska vara delaktig, integritet och respekt. Det är vår ingång. Vi ställer frågan om hur de vill att försörjningsstödet ska utbetalas.”

Insatser

Kommunerna erbjuder insatser för att hjälpa klienterna att nå egen försörjning. Intervjupersonerna anser i olika hög grad att de har ett gott erbjudande av relevanta insatser. Varken de styrkor eller utmaningar som beskrivs är i regel kopplade till kvinnor eller män specifikt. Utmaningar handlar exempelvis om en ”projektifiering” där insatser kommer och går över tid, nedläggning av Arbetsförmedlingens kontor samt otillräckliga insatser för personer som har behov av rehabilitering. Styrkor handlar bland annat om utvecklad metod och samverkan vid bedömning av arbetsförmåga samt hänvisning till kompetenshöjande praktikplatser.

”Vi ser alla individer som lika. Behandlar dem inte olika. Separerar inte kvinnor från män, utan ser behov och försöker ge dem insatser utifrån behov.”

Fem kommuner medverkar i Länsstyrelsens projekt för utrikesfödda kvinnor, Kvinna in i Sverige. I projektet utvecklas metoder och arbetsätt för att öka målgruppens möjligheter att känna tillhörighet i samhället och närma sig sysselsättning.

Insatser för föräldralediga saknas i regel och föräldralediga har inte heller krav på att följa en planering. Medan vissa ser det som naturligt, eftersom de inte uppstår försörjningsstöd, ser andra det som en risk för ett stärkt utanförskap att inte kunna erbjuda något, särskilt för ensamstående föräldrar.

Ingen kommun har i närtid gjort en analys av hur insatser fördelas mellan könen. Kommunerna har inte heller analyserat hur mäns respektive kvinnors behov av insatser tillgodoses. I en kommun gjordes dock för ett antal år sedan en analys av handläggarnas kommunikation och prioritering av anställningar, som del av ett externt finansierat jämställdhetsprojekt.

”Man fick se saker som man inte riktigt trodde. Man har en bild av att man är jämställd och ställer samma frågor till män och kvinnor. Men man ställer kanske frågorna på olika sätt. (...) Vi hade en tendens att prioritera anställningar till männen, för vi såg dem som familjeförsörjare. Det fick vi syn på då. Då hade vi träffar med den chefen som tog anställningar och diskuterade om vi kunde anställa kvinnan också.”

Processer för internt utvecklingsarbete

Ingen av kommunerna har styrdokument som beskriver jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd, utöver handbok/rutiner för våld i nära relationer (se nästa avsnitt). Det är inte heller någon av kommunerna som utvecklar arbetet systematiskt utifrån en jämställdhetsanalys. Det finns mycket information, men det görs ingen sammanställning och analys av behov och insatser utifrån kön. Flera intervjupersoner ser det som ett möjligt utvecklingsområde för arbetet på ekonomiskt bistånd.

”Utveckling handlar om att titta på våra rutiner och så, fråga oss om vi behöver göra på något annat sätt för att få det mer jämställt, utvärdera mer.”

”Vi har statistik som tas fram varje månad, det skulle man kunna använda till analyser.”

I de fall kommunerna aktivt jobbar med ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten så handlar det om kontinuerliga diskussioner på enheten och om enskilda initiativ till uppdelad betalning och informationsutskick. Arbetet initieras oftast av tjänstemännen snarare än politikerna. Intervjuerna visar att engagerade medarbetare och chefer kan nå stora förändringar. Vissa förändringar, såsom uppdelad utbetalning, kräver ett politiskt beslut. Trots det så har initiativet i kommunerna kommit från förvaltningen och därefter godkänts av politiker. Flera intervjupersoner lyfter också att frågan har hamnat på agendan i kommunen efter att det lyfts fram i media. I en kommun som diskuterar uppdelad utbetalning är det istället politikerna som tagit upp frågan medan förvaltningen vill avvakta och diskutera frågan mer. En av intervjupersonerna beskriver att det finns vilja till utveckling, exempelvis att göra enskilda uppföljningsmöten, men att arbetet avstannar på grund av underbemanning.

Våld i nära relationer

Idet här kapitlet beskrivs kommunernas arbete med att upptäcka och hantera våld i nära relationer inom verksamheten ekonomiskt bistånd. Kapitlet inleds med en beskrivning av kommunernas arbete med att upptäcka förekomsten av våld. Därefter presenteras olika former av samverkan kring ärenden om våld. Vidare redogörs för ekonomiskt stöd som kommunerna ger våldsutsatta, dels i det akuta skedet, dels i ett långsiktigt perspektiv. Avslutningsvis diskuteras de utbildningar som rör våld i nära relationer som medarbetare tagit del av.

Att upptäcka våld

Eftersom personer med ekonomiskt bistånd är överrepresenterade bland våldsutsatta så är det viktigt att ekonomiskt bistånd har fungerande rutiner för att upptäcka våld, det är samtliga intervjupersoner överens om.

Att ställa frågan

FREDA kortfrågor används i alla kommuner utom två som ett redskap för att upptäcka våldsutsatthet. Två kommuner ställer FREDA kortfrågor systematiskt till samtliga nya mottagare av ekonomiskt bistånd. De flesta ställer istället frågorna endast om det finns misstanke om våld. Vid långvarigt bidragsberoende används FREDA i de flesta kommuner bara vid misstanke, men en kommun använder det systematiskt var sjätte månad. I en kommun skiljer det sig mellan olika team inom ekonomiskt bistånd hur användningen av FREDA ser ut.

En förutsättning för att ställa FREDA kortfrågor är att handläggaren träffar klienterna enskilt, vilket vissa kommuner gör rutinmässigt vid långvariga ärenden och andra vid misstanke om våld (se avsnitt 2.1 ovan). FREDA kortfrågor ger en bild av såväl tidigare som pågående våldsutsatthet. För att kunna tillämpa FREDA på ett lämpligt sätt krävs utbildning samt rutiner för vad som ska göras när tidigare respektive pågående våldsutsatthet upptäcks. I en kommun har man pausat användningen av FREDA, då handläggarna inte har utbildning så att de är trygga med hur det ska användas. I en annan kommun används FREDA trots att handläggarna enligt intervjupersonen inte är trygga med hur de ska göra om pågående våldsutsatthet skulle upptäckas.

I en kommun, som har en rutin för FREDA kortfrågor ska användas inom ekonomiskt bistånd, beskrivs att upptäckt våldsutsatthet ska hanteras enligt följande:

- Vid ja-svar på kortfrågorna ska du i förstahand motivera den våldsutsatta att ansöka om bistånd så att en utredning kan inledas gällande våldsutsattheten. Detta, att en utredning inleds, är särskilt viktigt om situationen är akut dvs. om kortfrågorna visat att personen är utsatt för våld nu och är rädd för personen/personerna.
- Erbjud kontakt med vuxenhandläggare som kommer att handlägga ärendet. Samhandläggning med ekonomihandläggare kan dock vara aktuellt. Om det framkommer att barn bevittnat eller själva blivit utsatta för våld måste en

barnvårdsanmälan göras till socialsekreterare i barn- och ungdomsgruppen.

- Om den våldsutsatta avböjer erbjudandet om att inleda en utredning erbjuds istället kontakt med samordnaren mot våld i nära relationer som erbjuder upp till tre informerande, motiverande samtal om vilket stöd och hjälp socialtjänsten och andra aktörer inom och utanför kommunen kan erbjuda.

När det finns **språkliga begränsningar** kan det vara ännu svårare att upptäcka våldsutsatthet. Samtliga kommuner beskriver att de använder tolk muntligen, på plats eller över telefon, i de fall FREDA kortfrågor ställs till en person som inte kan svenska. Flera intervjupersoner poängterar att det finns risk att tolken inte förstår eller kan förmedla frågorna, inte är objektiv i ärendet eller bryter sekretessen.

”Det är svårt att veta om tolken förstår frågan, ibland känns det som att översättningen inte går hela vägen fram. Vore bra om FREDA-frågorna fanns färdigöversatt skriftligen på några vanliga språk, så att de får läsa frågorna själv på sitt språk.”

”En svårighet som vi ser, särskilt när det kommer till hedersvåld, är att tolkar inte alltid är objektiva och kan reagera på vissa frågor. Det har också hänt att tolkar brutit sekretessen, det är en svårighet som vi på VIR upplever.”

”När vi vet att vi har våldsärenden använder vi alltid telefontolk, för man vet att det inte är en landsman [som personen känner]. Just när vi ställer FREDA-frågorna finns dock inte någon sådan rutin. Däremot använder vi ofta telefontolk generellt.”

Några kommuner har **alternativ till FREDA**. En kommun uppger att de har med frågor om våld i sin mall för utredning. En annan kommun överväger att börja använda *7 frågor om våld*³, som kan användas för att upptäcka såväl våldsutsatthet som våldsutövare. Att redan vid det första gemensamma mötet föra samtal om familjefrid, och förtydliga vad en osund relation kan vara, är ytterligare en metod som används i en kommun. Det kan också handla om en övergripande samsyn där fokus ligger på att våga fråga vidare, utan att ha en tydlig metod för hur handläggarna ska gå tillväga.

”Det viktiga är att handläggarna frågar om våld på ett sätt som de känner sig komfortabla med. Att man vågar fråga vidare när man får en misstanke. (...) FREDA kommer inte först i det här, det absolut viktigaste är att de frågar.”

Misstanke om våld

Utöver att använda de standardiserade frågorna, såsom FREDA, så kan handläggarna också fatta misstanke om våld på andra sätt. Som nämnts ovan krävs på många håll en sådan misstanke för att FREDA kortfrågor ska ställas. Att upptäcka våldsutsatthet handlar då om att gå på känsla och relatera till tidigare erfarenheter. Vad som är en indikation på våld i ett fall behöver inte nödvändigtvis vara det i ett annat fall. Vissa efterfrågar mer utbildning, för att lära sig mer om indikationer och se de små signalerna. I de flesta kommunerna finns möjlighet att diskutera ärenden i grupp med kollegiet för att få råd och stöd i hur de ska gå vidare om något känns fel. Många kommuner har också några personer på enheten ekonomiskt bistånd som är särskilt insatta i våldsproblematik, utifrån utbildning och intresse. Dessa kan rådfrågas av övriga handläggare. I vissa kommuner kan handläggarna också rådgöra med Våld I nära

---

³ *7 frågor om våld* har utvecklats av västra götalandregionens kompetenscentrum och innehåller även en fråga om våldsutövande.

Relation (VIR)-teamet. Det blir sätt att dra nytta av varandras erfarenheter och få fler perspektiv än det egna, när indikationerna är vaga.

”Om en handläggare har misstankar, men att personen inte säger något själv, bollar handläggaren med VIR-teamet för att få hjälp att gå vidare.”

”Det är utifrån handläggarens misstankar, det kan vara små saker, att man inte varit på samsättningen, uteblir från planeringar, och kan inte ge någon godtagbar anledning till att utebli.”

Upptäckt av ekonomiskt våld

När det gäller upptäckt av ekonomiskt våld skiljer det sig mycket hur medvetenheten ser ut. Flera intervjupersoner beskriver att de blir vaksamma när alla räkningar står i den ena partens namn eller om kvinnan har mycket skulder och inte mannen. Samtidigt finns de som säger att det är så pass vanligt att skulder eller räkningar bara står i den ena personens namn att de inte reagerar på det, eller att de bara inte reflekterat över det tidigare. Andra saker som eventuellt kan vara en indikation på ekonomiskt våld som togs upp i intervjuerna är om kvinnan inte har ett eget bankkonto eller om det sker överföringar till mannen från kvinnans konto. Ingen av kommunerna har ett systematiskt arbetssätt för att upptäcka ekonomiskt våld, men en kommun är på gång att implementera Länsstyrelsens metodstöd i arbetet med personer som är utsatta för ekonomiskt våld. Länsstyrelsens seminarium om ekonomiskt våld lyfts fram som viktig för att öka medvetenheten hos handläggarna.

”Om man ser på kontot att det sker överföringar till mannen, då kan det vara en liten varningsflagg, om det verkar som att mannen har hand om allt ekonomiskt. Men det behöver inte betyda något.”

”Det är ganska svårt, men vi har kanske inget systematiskt arbetssätt för att upptäcka ekono-

miskt våld, inte nedtecknat heller. Vi brukar fråga om det finns skulder och varför de uppkommit. Jag har inte reflekterat över att räkningar står i ena partens namn. Där tror jag att utbildning skulle hjälpa mycket. I och med att jag inte riktigt kan det så uppmärksammar jag det inte heller.”

Att underlätta steget att berätta

Att motivera till att söka hjälp vidare eller lämna en relation är något som många kommuner ser som en viktig del i arbetet inom verksamheten ekonomiskt bistånd. Flera beskriver att ekonomin ofta är en aspekt som väger tungt i beslutet att stanna eller lämna en relation. Att informera om den ekonomiska hjälp som finns att få, muntligen och i information på hemsidor, blir därför ett sätt att motivera.

”Vi berättar om ekonomifrågor. Det är sådant som kan göra att man vågar ta steget. Ofta har vi märkt att det är ekonomin som är en av de viktigaste delarna innan de bestämmer sig.”

Upptäcka våldsutövare

Ingen av kommunerna arbetar systematiskt för att upptäcka våldsutövare, vilket beskrivs som en utmaning och ett utvecklingsområde. I intervjuerna uppger många att handläggare upplever svårigheter att ens ställa frågor som handlar om våldsutövande. Två kommuner är dock igång med arbetet att hitta strukturer för att upptäcka våldsutövare.

”Tanken är att vi ska få till stabila och fasta rutiner på alla enheter, för att alla ska kunna hantera det och ställa rätt frågor för att upptäcka våldsutövare.”

”Upptäcker vi en våldsutövare är det för att en utsatt berättar om det, men det är en bieffekt av att vi använder FREDA.”

”Om det är så att de får signaler, att någon pratar nedlåtande om kvinnor eller så, så uppmärksammas det direkt och så görs orosanmälan till vuxenheten.”

Hantering av ett ärende i samverkan

Ekonomiskt bistånd har också en viktig roll att fylla när våldsutsatthet har uppdagats, i samverkan med andra delar av socialtjänsten och andra aktörer. Hanteringen av våldsärenden involverar i regel vuxenhandläggare, ekonomiskt bistånd och i vissa fall barnhandläggare. Även öppenvård och skyddade boenden kan vara involverade. I alla kommuner finns funktioner med särskilt samordnings- och utvecklingsansvar gällande kvinnofrid, i form av kvinnofridsamordnare och/eller VIR-team eller motsvarande. Kvinnofridsamordnare och VIR-team kan arbeta övergripande med former för samverkan och/eller operativt i enskilda ärenden. Flera kommuner uppger att uppdraget för dessa funktioner är föränderligt och anpassas efter den fas i arbetet som kommunen befinner sig i.

”Vi håller på att se över formerna för samverkansgruppen. Vi trevade i syftet med gruppen, skulle det vara enskilda ärenden eller mer övergripande.”

”Nu har man valt att dra ner [tjänsten för kvinnofridsamordnaren] till 50%, för det finns inte samma behov av stöd och information. Så jag jobbar mer övergripande och är inte till bara för socialtjänsten.”

Många kommuner i länet är små och intervju-personerna i dessa kommuner beskriver att korta avstånd och goda relationer underlättar samverkan. I några kommuner är det dessutom samma personer som handlägger ekonomiskt bistånd och vuxenärenden, och därmed våldsärenden.

När våld har upptäckts

Om förekomst av våld har uppdagats inom ekonomiskt bistånd behöver ärendet föras vidare till vuxenhandläggare som ansvarar för våldsärenden

och när det är aktuellt till barnhandläggare. Även kvinnofridsamordnare eller VIR-team kan involveras direkt när våldsärenden uppkommer. Flera berättar att de direkt följer med till den som ansvarar för våldsärenden, för att klienten inte ska behöva gå hem emellan. I en kommun är en handläggare inom ekonomiskt bistånd specialiserad på våldsärenden och tar över de ärenden där det finns misstanke om våld.

”I sådana lägen är det inte direkt så att man gör en orosanmälan och går med en papperslapp, utan man samlar alla direkt och går igenom ”vad tror vi om det här?”. Då går det snabbare.”

”Processen kan se olika ut. Det händer att de säger: ”Vi sitter i samtal och hon kan inte gå hem”. Då kommer vi direkt. Vi kan också låtsas boka in ett vanligt uppföljningsmöte hos ekonomiskt bistånd, så att partnern inte ska bli misstänksam, men att vi kommer dit.”

Att underlätta individens kontakter med socialtjänsten

Då flera olika aktörer blir involverade i våldsärenden finns en risk att den våldsutsatta i en utsatt situation behöver ägna mycket tid och energi åt myndighetskontakter.

”Det blir en svårighet för många kvinnor som är placerade om VIR-teamet inte aktualiserat ett ärende hos ekonomiskt bistånd. Då behöver kvinnan berätta sin historia för handläggaren på ekonomiskt bistånd. Många kvinnor vittnar om att det blir jobbigt att behöva berätta så mycket för en person över telefon. Det hade underlättat om ekonomiskt bistånd hade information sedan innan. (...) Finns det en etablerad samverkan mellan våld och ekonomi, så underlättar det för kvinnan själv och för oss (Kvinnojour med skyddat boende).”

Samordning i gemensamma möten och informationsöverföring (efter klientens samtycke) är sätt att minska på det antal kontakter som en våldsutsatt behöver ha med socialtjänsten i ett utsatt läge. Former för detta beskrivs närmare i avsnitt 3.2.3 nedan. Det förekommer också att kommuner samordnar arbetet internt så att ekonomiskt bistånd inte själv behöver ha kontakt med den våldsutsatta i ett akut skede.

”I de flesta fall när det gäller våldsutsatta ligger vi lite i bakgrunden och handlägger ofta via papper. Det är utifrån behovet. Jag tycker det fungerar bra. Det är den våldsutsatta som är fokus.”

I en av kommunerna har kvinnofridssamordnaren en funktion som ‘spindeln i nätet’, som ger klienten råd och stöd men också kan föra vidare frågor om ärendet till berörda handläggare. Det förekommer också att kvinnofridssamordnaren ger annat stöd, som att följa med till kvinnans hem för att hämta saker. Även fast det innebär extra uppgifter för kvinnofridssamordnaren så menar denne att det underlättar för såväl klienten som för de inblandade handläggarna. Några intervjupersoner beskriver också att ekonomiskt bistånd möter klienter som utsattas för våld men som inte vill ha kontakt med andra enheter. I dessa fall försöker handläggaren på ekonomiskt bistånd att motivera klienterna att ta emot ytterligare hjälp från annat håll. Om det inte fungerar så kan ekonomiskt bistånd i samverkan med andra enheter hitta sätt att erbjuda stöd som vanligtvis är en annan enhets ansvar.

Rutiner för samverkan

Hanteringen av våldsärenden kan underlättas och kvalitetssäkras genom politiskt antagna rutiner/handböcker som anger vilket ansvar de olika verksamheterna har samt hur samverkan ska bedrivas i olika skeden av ett ärende. Ett fåtal kommuner har sådana vägledande dokument, med mer eller mindre utförliga beskrivningar av hur samordningen ska ske i våldsärenden. Ytterligare några kommuner har börjat ett arbete med att ta fram sådana dokument.

Utdrag ur en handbok för familjefrid:

”I dessa ärenden är det av yttersta vikt att samtliga handläggare samt eventuell annan personal (t.ex. familjebehandlare på Verksamhetsområde stöd och behandling eller Centrum mot våld i nära relation, CMV) som involveras i ärendet träffas regelbundet under hela ärendets gång under så kallade interna samråd för att samordna sina insatser utifrån den våldsutsattas och eventuella barns behov. Det är ofta viktigt att träffas i ett tidigt skede av ärendet så att alla involverade har samma information. Sammanställande till interna samråd bör vara socialsekreterare på Verksamhetsområde myndighet. Då det bedöms lämpligt och är möjligt ska även klienten närvara vid dessa möten.”

En av kommunerna har utvecklat en särskild rutin för att underlätta samverkan kring de familjer som socialtjänstens olika enheter kommer i kontakt med. Rutinen gäller för hela Individ- och familjeomsorgen när ett akut behov av samverkan uppstår och används bland annat i våldsärenden. Rutinen kallas ISAM (I SAMverkan). Det är en form av intern SIP-samverkan⁴ där representanter från berörda verksamheter kallas samman till möte. Precis som vid SIP-samverkan så är med-

---

⁴ Samordnad individuell plan (SIP) kallas en plan som ska upprättas när någon har behov av insatser från socialtjänst och hälso- och sjukvård. Planen tydliggör vem som gör vad och finns beskriven i lagtext både i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen.

verkan på ISAM-möten obligatorisk och måste alltså prioriteras även om det innebär att andra möten får ställas in. Under ISAM-mötet, där klienten antingen deltar eller har gett samtycke för delning av information, sker en genomgång av situationen och en plan för det fortsatta arbetet med ansvarsfördelning tas fram.

”För att kunna samverka när det händer akuta händelser så har vi hittat formerna för en intern akut-SIP. Vi kallar det för ISAM. Kommer det en kvinna som berättar att hon är utsatt för våld så samlar vi mycket snabbt ihop oss. Det har funkat kanonbra. Man säger inte nej till en ISAM (...) Jag skulle bli jätteförvånad om man skulle ha svårt att införa det här på vilken arbetsplats som helst. Jobbar man med såna här ärenden så vet man att det är flera aktörer och att man behöver hjälpas åt. Vi kände ju att vi behövde underlätta samordningen.”

Behoven av samverkan lyfts också av företrädare för kvinnojourer i länet:

”I våldsituationen finns sip, där alla aktörer deltar. Det borde finnas här också.”

De kommuner som saknar nedskrivna rutiner uppger i regel att samverkan ändå fungerar väl, på grund av närheten inom kommunen. Flera intervjupersoner lyfter dock ändå behovet av att tydliggöra och formalisera formerna för samverkan.

”Det ska sitta i systemen, inte hos individen. Då blir det så sårbart.”

Ekonomiskt stöd till den våldsutsatta

Många våldsutsatta har behov av ekonomiskt bistånd, både i den akuta situationen efter ett eventuellt uppbrott och mer långsiktigt. Det ekonomiska stödet är därför en avgörande del i arbetet med våldsutsatta.

Akut behov av ekonomiskt bistånd

De flesta kommuner poängterar att det finns en stor flexibilitet i handläggning och stöd från ekonomiskt bistånd i det initiala skedet när våldsutsatthet upptäckts. Detta för att omständigheterna kan innebära större omkostnader än vanligt, exempelvis då klienten inte har fått med sig bankkort eller saker hemifrån. Det kan också handla om mer ovanliga utgifter som byte av lås. Om den våldsutsatta har en bostad som står tom efter att hen har behövt lämna hemmet beskriver några kommuner att de betalar för hyran under tiden hen inte bor där, för att kontraktet inte ska gå förlorat. En representant från en kvinnojour betonar vikten av detta:

”Det kan vara så att socialtjänsten säger att de inte har råd att ha kvar sin bostad. Hon säger upp den och sedan avslutas placeringen [på det skyddade boendet] efter 1,5 månad. Då är det inte alla socialtjänster som tar sitt ansvar och hjälper till att hitta en ny bostad.”

”Det står tydligt i våra riktlinjer, att det kan vara motiverat att ge bistånd till högre belopp i de här ärendena, speciellt om det finns barn med i bilden. Att man kanske inte har matlagningsmöjligheter i det skyddade boendet, det har vi med i bedömningen. Vi betalar också hyra medan man är skyddsplacerad till dess att någon får tag på en ny lägenhet.”

”Det ekonomiska biståndet är ju väldigt lagstyrt, men just vad gäller de här ärendena så är det betydligt mer generöst än annars.”

En intervjuperson förklarar att de gör en ”lightutredning” i fall där personer blivit skyddsplacerade, för att inte fastna i långdragna processer och underlätta i det akuta skedet. Det är viktigt att kunna få fram pengar snabbt, även utanför kontorstid. En kommun har en checklista för vem som betalar vad i våldsärenden. Några kommuner

lyfter att de använder presentkort och/eller laddade tillfälliga bankkort om kvinnan inte har med sitt eget eller inte bör använda sitt eget, på grund av risk att förövaren kan spåra henne.

”Vuxenhandläggaren kontaktar i regel oss och då ger vi bistånd en vecka eller två, så att de klarar sig då. Det första akuta tar man bara.”

”Jag har skrivit en checklista, vem betalar vad när. Egentligen ska man ha löpande ekonomiskt bistånd, men om det är fredag eftermiddag så kan det vara svårt. Därför ser vi till att vi har presentkort som vi kan använda. Det behövs verkligen inte att enheterna börjar tjafsä om vem som ska betala när någon behöver skydd.”

Långsiktig ekonomiskt stöd

Att ha varit våldsutsatt kan skapa långvariga ekonomiska problem. En del i det kan vara skulder. Majoriteten av de intervjuade beskriver att de inte betalar av skulder, utan hjälper till med kontakt till kommunens budget- och skuldrådgivning eller hänvisar till skuldsanering hos Kronofogden. En intervjuperson beskriver dock att de kan hjälpa till med att betala av skulder om det är tydligt att kvinnan inte själv försatt sig i skuld. En annan berättar att de betalar hyresskuld för att kvinnan ska kunna få nytt hyreskontrakt, och att de även kan betala elräkning för att få igång elen. Samma person berättar också att det förekommer att de går in och garanterar att hyran betalas ett halvår eller så.

”Gällande skulder, skulle det vara tydligt att det inte är den våldsutsatta som satt sig i skuld kan de bevilja bistånd till att betala av skuld.”

För en långsiktig hållbar situation behöver många våldsutsatta nytt boende. Det är vuxenheten som hanterar bostadsfrågor, men ekonomiskt bistånd kan behöva bevilja bistånd för boendekostnaden. En representant från en kvinnojour lyfter utma-

ningen för en våldsutsatt att få tag på en lägenhet som ekonomiskt bistånd beviljar bistånd för.

”Schablonen för vad bostäder kostar överensstämmer inte med bostadsmarknadens priser. De bostäder som finns på marknaden får man ofta avslag på. Det är ett jättestort problem. Många jourer har inte möjlighet att hjälpa kvinnan ut i eget boende. Då blir de kvar längre än de behöver.”

För att hantera det problemet finns ett nytt initiativ om samarbete mellan kommunerna i Västmanland för våldsutsatta enskilda, med eller utan barn, som behöver ”skydd” i annan kommun främst i form av boende. Ytterligare ett utvecklingsbehov som lyfts fram i intervju med en representant från en kvinnojour är samordning med Försäkringskassande gällande datum för utbetalning. När utbetalningar görs på olika datum blir det svårare att få överblick över ekonomin.

Kompetensutveckling

För att ekonomiskt bistånd ska kunna uppträcka och hantera våldsärenden på ett bra sätt är det centralt med kompetensutveckling av medarbetarna. I vissa kommuner utbildas både djupt och brett om våld i nära relation. I andra kommuner saknas nästan helt kompetensutveckling inom dessa frågor. Inom alla kommuner finns en ambition att utbilda medarbetarna på ekonomiskt bistånd i FREDAs kortfrågor. Det varierar dock i vilken utsträckning så också sker och att alla, såväl nyanställda som dem som jobbat längre, har färsk kunskap. I huvudsak är det vuxenheten som ansvarar för övriga delar av FREDA, men i vissa kommuner har även medarbetare på ekonomiskt bistånd utbildats i alla tre delar. Det finns även en kommun som har en utbildare i FREDA på varje enhet.

Länsstyrelsens utbildning om våld i nära relationer samt seminarium om ekonomiskt våld är två utbildningsmöjligheter som flera kommuner

har tagit del av. Flera kommuner beskriver också att alla medarbetare har gått eller ska gå Nationellt Centrum för Kvinnofrids webbutbildning om våld i nära relationer. Att bjuda in föreläsare på temat våld i nära relationer under IFO-dagar är ytterligare ett sätt som en kommun använder sig av för att öka kunskaperna. Några kommuner ger interna utbildningar, bland annat utifrån Länsstyrelsens metodstöd om våld i nära relationer. Det finns också en kommun som internt utbildar inom ekonomiskt våld.

”Vi har en Länsstyrelse som har satt fokus på de här frågorna och erbjuder många utbildningar. Vi har möjlighet, men det handlar om att frigöra tid att gå dem. Vilka utbildningar har vi mest nytta av?”

”De utbildningar vi haft om ekonomiskt våld är hela tiden fulltecknade, så det finns ett stort intresse. Det är en fråga där det gäller dels att kunna ganska mycket. Det är en kompetensfråga, exempelvis rörande bouppteckningar, det handlar mycket om juridik också. Sen är det att förstå våldsmekanismerna när det handlar om ekonomi.”

En kommentar som framkommit är att vissa webbutbildningar utgår från arbete i en större organisation, och därför kan vara svåra att tillämpa i den egna kommunen. Det upplevs värdefullt att i samband med utbildning träffa andra små kommuner, och därigenom diskutera implementeringen.

”Jag föredrar ändå att man är på plats, så att man kan ställa frågor. Man kan också få hjälp av andras frågor, och man får väldigt enkelt tips och råd på hur andra kommuner gör. Vissa webbutbildningar är enligt Stockholms-modellen. Det kanske inte funkar i vår lilla kommun. När man träffar andra små kommuner får vi bättre kunskapsutbyte.”

Samtidigt som alla kommuner har ambitionen att utbilda medarbetare på ekonomiskt bistånd om våld i nära relationer så efterfrågar flera av de intervjuade mer konkreta exempel på arbetssätt. Att efter avslutad utbildning få handledning i modellen eller arbetssättet efterfrågas också.

”Man kan gå hur många utbildningar som helst men får man inget konkret vet man inte hur man ska använda det. Det behövs mer handledning och verktyg, och det finns ingen att bolla med heller, om rutinerna fungerar eller inte. Man blir väldigt ensam i det.”

Utredarnas iakttagelser och slutsatser

Redogörelsen i de två föregående kapitlen visar en mångfald i arbetsätt, synsätt, styrkor och utmaningar i länets kommuner. I detta avslutande kapitel samlar vi som utredare våra iakttagelser och slutsatser från genomförd kartläggning.

Stora skillnader i synen på jämställdhet

Vad gäller jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd finns stora skillnader inom länet. Detta märks i att rutiner för utbetalning av bistånd och informationsutskick skiljer sig åt, likväl som vilka insatser som erbjuds. Det handlar också om medvetenhet i bemötande av klienter och vilka förutsättningar som ges för att båda parter ska komma till tals, exempelvis genom enskilda möten. Den huvudsakliga skillnaden ligger dock i hur stor plats frågan tar i verksamheten.

Intervjupersonerna ger uttryck för olika perspektiv i frågan. Vissa ser att det finns strukturella skillnader mellan kvinnors och mäns förutsättningar medan andra betraktar behov och förutsättningar enbart på individnivå. För den som inte ser några strukturella skillnader mellan könen blir det mindre intressant att aktivt arbeta för ökad jämställdhet. Vi har sammanfattat de olika perspektiv på jämställdhetsfrågan som framkommer i intervjuerna i punkterna nedan.

- **Engagemang och aktivitet** – ser det som viktigt att främja jämställdhet och agerar aktivt för att i olika situationer främja jämställdheten.

- **Tveksamhet** – ser att det kan vara intressant, men är inte oreserverat positiv. Poängter att jämställdhetsperspektivet behöver vägas mot andra intressen, som exempelvis hushållens självbestämmande.
- **Omedvetenhet** – har inte reflekterat så mycket kring frågorna. Reagerar på intervjufrågor med ”aha, kan man tänka så.”
- **Ointresse** – ser inte behov av att arbeta särskilt med jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd. Utgår från att det inte finns skillnader i hur verksamheten bemöter, bedömer och stödjer kvinnor respektive män.

Det skiljer sig mellan kommunerna var tonvikten ligger. De fyra perspektiven kan också finnas inom en och samma kommun och i viss mån även hos en person, då perspektiven kan skilja sig mellan olika frågeställningar.

Arbetsätt styrs av enskilda personers perspektiv

Det framstår i kartläggningen som att kommunernas arbetsätt till stor del tycks styras av vilken syn som ledande personer har vad gäller jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd. Där ledande personer är övertygade om behovet av ett aktivt jämställdhetsarbete har också åtgärder genomförts, såsom uppdelad utbetalning och information till båda parter. Där ledande personer inte prioriterar jämställdhetsperspektiv har andra frågor och perspektiv företrädde i utformningen av verksamheten. Huruvida verksamheten

präglas av ett jämställdhetsperspektiv eller inte är med andra ord i hög grad personberoende. En förklaring till att arbetet i hög grad påverkas av enskilda personers värderingar är sannolikt att det inte finns sammanställd kunskap om huruvida män och kvinnor får ett likvärdigt bemötande/bedömning/stöd inom kommunernas verksamheter samt vad eventuella skillnader får för konsekvenser på kort och lång sikt. Det saknas också studier som visar på effekterna av uppdelad utbetalning. Det saknas alltså lämpliga underlag för att föra en kunskapsbaserad dialog om dessa frågor. De riktlinjer som finns från nationell nivå är också relativt övergripande och anger exempelvis inte till vem det ekonomiska biståndet bör betalas ut.

Att upptäcka våld och samverka effektivt – viktigt men svårt

Medan kommunerna har olika perspektiv på hur verksamheten ekonomiskt bistånd bör bedrivas utifrån ett jämställdhetsperspektiv så är kommunerna mer överens om hur våld i nära relation bör hanteras. I intervjuerna finns generellt en övertygelse om att detta är viktiga frågor. Alla anser att det är viktigt med rutiner för att upptäcka våld och att ha fungerande former för samverkan och stöd när våld har uppdragats. Frågeställningarna här handlar mer om hur arbetet ska komma på plats, exempelvis genom att utforma rutiner och säkra kompetens.

Arbetet med att upptäcka våld bedrivs sällan systematiskt och kvalitetssäkrat

I de flesta kommuner saknas kvalitetssäkrade arbetsätt för upptäckt av våld. Det är vanligt att FREDA kortfrågor endast ställs vid indikation på våld. Samtidigt saknar många utbildning och erfarenhet för att göra den svåra bedömningen av vad som ska ses som indikation på våld, även om detta i någon mån vägs upp av kollegialt stöd från mer erfarna kollegor. Det finns också en osäkerhet hos många handläggare kring hur svaren på FREDA ska tas emot. Utmaningarna handlar

alltså både om att frågor inte ställs till alla och om att personalen inte har tillräcklig kompetens för att genomföra uppdraget på ett bra och säkert sätt. Dessutom pekar flera intervjupersoner på risken för brister i muntlig översättning i de fall tolk krävs. Att nästan ingen kommun ställer frågor om våldsutövande är också en lucka.

Formerna för samverkan är olika väl utvecklade

Samverkan handlar om att jobba smart för att underlätta både för den våldsutsatta och för de aktörer som arbetar med våldsärenden. I kartläggningen framkommer att kommunerna i olika hög grad har fungerande former för samverkan. Vi har gjort en övergripande kategorisering av hur samverkan bedrivs i länets kommuner.

- **Fungerande formella rutiner för samverkan** – Det finns nedskrivna rutiner för hantering av våldsärenden, som enligt intervjupersoner också i huvudsak efterlevs. Rutinerna tar utgångspunkt i lagstiftning och nationella riktlinjer och kan omfatta former för samverkan (möten, ansvarsfördelning etc) och/eller checklistor som ger stöd för att alla väsentliga aspekter i ett våldsärende hanteras. Ett fåtal kommuner hamnar i den här kategorin, men därutöver finns fler kommuner som uppger att rutiner och mer formella arbetsätt är under framtagande.
- **Informellt och nära samarbete** – Samarbetet upplevs fungera väl på grund av närheten mellan olika enheter (ibland är det dessutom samma personer som handlägger våld och ekonomiskt bistånd) och goda personliga relationer. Det finns enligt intervjupersonerna en flexibilitet i handläggningen och fokus på att underlätta för den som är utsatt för våldet. De flesta kommuner hamnar i den här kategorin. Som flera intervjupersoner kommenterar så finns på grund av beroendet av personer och relationer en sårbarhet i det här sättet att jobba, även om det i nuläget fungerar väl.

- **Bristfälliga former för samverkan** - Försök till strukturer och processer för samverkan har gjorts, men dessa har inte fullt ut efterlevts. Det saknas en samsyn om hur samarbetet ska bedrivas och om varje aktörs ansvar, vilket i vissa fall leder till merarbete och otydlighet gentemot den våldsutsatta.

Att arbeta vidare utifrån kartläggningen

Utifrån det som kartläggningen visar vill vi som utredare lyfta några punkter som vi ser som särskilt viktiga att jobba vidare med framöver.

- **Sammanställ kunskap utifrån kön**

Kartläggningen visar att det saknas kunskap i kommunerna om huruvida män och kvinnor får ett likvärdigt bemötande/bedömning/stöd. För att skapa förutsättningar för en dialog som tar utgångspunkt i fakta ser vi att det finns behov att göra analyser av den egna verksamheten. Inom kommunerna finns redan idag mycket statistik, som kan sammanställas och analyseras utifrån ett könsperspektiv. Exempel på det är statistik om insatser samt tid med ekonomiskt bistånd. Erfarenheter som en kommun gjort för ett antal år sedan visar också att analyser av den egna hanteringen av ekonomiskt bistånd kan visa överraskande resultat. Intresset för att göra analyser utifrån kön varierar mellan kommunerna och kunskap om hur dessa konkret genomförs saknas. Enkla metodstöd från exempelvis Länsstyrelsen kan eventuellt främja genomförandet av relevanta analyser utifrån kön.

- **Skicka ut beslut och information till båda parter i ett hushåll**

Jämställdhetsarbete kan verka svårt och tidskrävande samtidigt som det ibland upplevs stå i kontrast mot andra principer inom verksamheten. En åtgärd framstår dock som relativt enkel och oproblematisk, då den har förutsättning att både stärka jämställdheten och samtidigt

öka individens delaktighet. Det handlar om att regelmässigt skicka ut beslut och information till båda parter i ett hushåll. Genom en ändring i de administrativa rutinerna kan socialtjänsten på så sätt minska risken för att någon part blir utan insyn i handläggningen och ekonomin.

- **Utred närmare att ge båda parter i ett hushåll direkt tillgång till det ekonomiska biståndet**

De flesta kommuner i länet betalar idag ut det ekonomiska biståndet till den ena personen i ett hushåll. Det kan vara utifrån hushållets önskemål, administrativa system eller tolkning av socialtjänstlagen. När bägge parter får hälften av biståndet var får det flera effekter. Att som utgångspunkt dela lika garanterar i ett initialt skede att båda parter får tillgång till pengarna. Hushållen kan sedan avgöra hur pengarna fördelas mellan parterna. Att dela lika hindrar inte ekonomiskt våld, men medverkar inte heller till eventuell ojämlikhet eller utsatthet. Eftersom biståndshandläggarna ofta tar del av kontoutdrag synliggörs de fall där biståndet alltid sätts över från den ena partens konto till den andra. Utifrån det kan en diskussion föras, som potentiellt underlättar upptäckt av eventuellt ekonomiskt våld. Samtidigt är det viktigt att arbeta utifrån socialtjänstlagens skrivningar om självbestämmanderätt och integritet. Därför bör denna fråga utredas närmare utifrån flera olika perspektiv - juridiska, etiska och jämställdhetsmässiga.

- **Fråga om våld**

Ett utvecklingsområde inom många kommuner är upptäckt av våld. Detta område är centralt då våldsutsatthet relativt sett är vanligt bland mottagare av ekonomiskt bistånd samtidigt som verksamheten når ut till en stor grupp människor. Ett beslut om att regelmässigt ställa frågor om våld, och föra in det i ordinarie rutiner för handläggning av ärenden, minskar beroendet av att upptäcka indikationer på våld. Det

skickar också en signal att socialtjänsten finns där för den våldsutsatta, både idag och om behov skulle uppstå längre fram. För att få avsedd effekt är det helt avgörande att ett sådant beslut kombineras med utbildning i FREDA kortfrågor (eller annan vald metod).

- **Lär av varandra för en välfungerande och formaliserad samverkan**

I många av länets kommuner finns behov av att strukturera upp arbetet med våldsutsatta och att formalisera rutiner och former för samverkan. Därigenom kan arbetet kvalitetssäkras och bli mindre sårbart vid exempelvis personalförändringar. Vissa kommuner har också planer på just detta. I länets kommuner finns också goda exempel på rutiner/handböcker och checklistor som anger vem som ska göra vad. Det finns med andra ord stort utrymme för länets kommuner att lära av varandra. Ett lärande kommuner emellan kan inte bara öka kvaliteten i varje enskild kommun, utan kan också underlätta överlämningar mellan kommuner.

Länsstyrelsen
Västmanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland